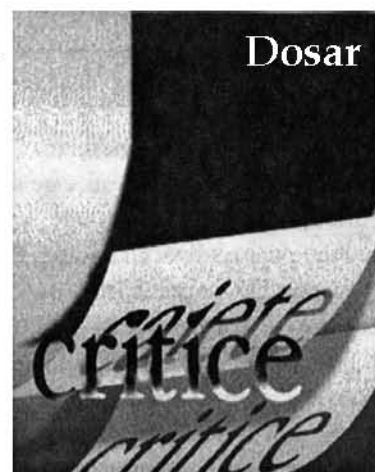

Stela COVACI

GEO BOGZA

- evocare -

Între anii 1950-1956, am urmat cursurile claselor 8-a - 12-a, inclusiv bacalureatul la Liceul teoretic de fete, fost "Regina Maria", din Dorohoi, oraș vechi, cu tradiție culturală bogată și surprinzătoare, cândva una din capitalele Țării de Sus a Moldovei.

În acei ani, biblioteca publică a orașului era în curs de epurare pe baza unui voluminos catalog de cărți interzise, ce urmau să fie distruse. Era tot ceea ce comuniștii, ajunși la putere, considerau literatură reacționară, nocivă pentru formarea noilor generații. Totuși, am mai putut să citesc, scăpate din vedere, publicații cu care Dorohoiul se mândrea cândva, printre care numerele de început ale revistei de avangardă „UNU” și am reținut nume de referință ca Geo Bogza, Tristan Tzara, Ilarie Voronca, Ion Ojoc, Victor Brauner, B. Fundoianu, Ion Călugărul. Geo Bogza publicase acolo *Poemul invectivă* și, în volum separat, poemul de dragoste *Ioana-Maria, o corabie de demult*.

În 1956, ca studentă, la București, la secția de literatură și critică literară, scriam versuri de capul meu, în pofida îndrumărilor din seminarul de creație al profesorului Brătucu, care ne învăța cum să compunem poezii în spiritul ideologiei partidului unic, festivistă, cu teme date, adică impuse.

Colegii și prietenii mei, Aurel Covaci și Nicolae Labiș, nu luau în seamă aceste instructaje și, din când în când, îi derutau pe îndrumători, propunând și reușind să analizăm în seminarii poezii de Ion Barbu, George Bacovia sau Geo Bogza și poezia avangardistă.

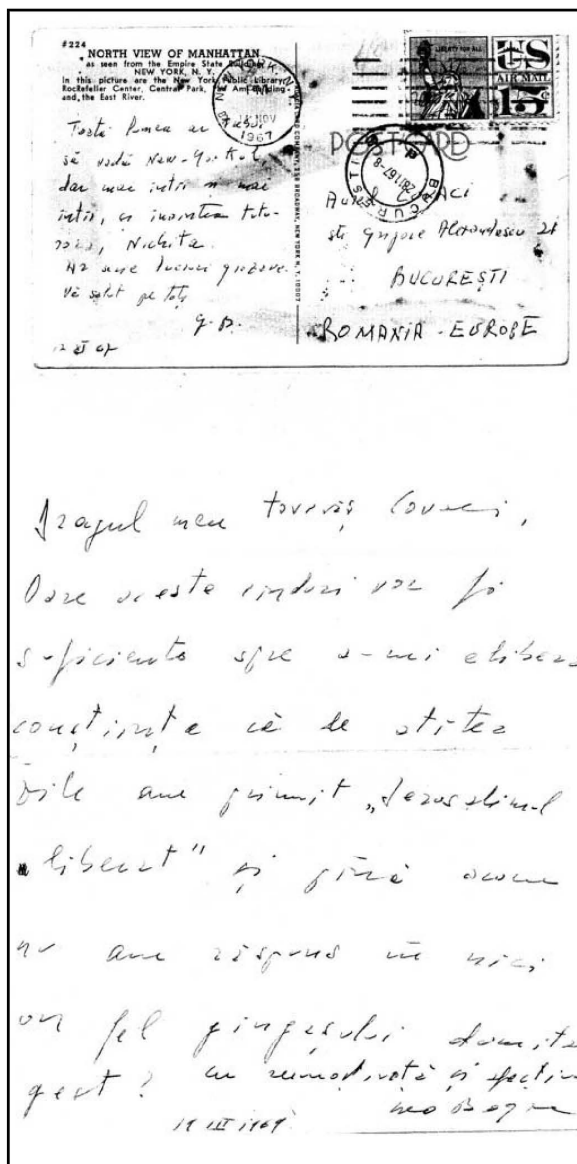
Scriitorul Geo Bogza, în acel bulversant deceniu al șaselea al secolului XX, se apropia de superba vârstă de 50 de ani. Din

tinerețe, avea idei de stânga, iar acum devenise o personalitate care impunea în publicistică, cât și în alte prestări culturale. Constrângerile ideologice începuseră evident să-l inerveze. Îl interesau și-i iubea pe începătorii de la Școala de literatură și, în special, pe acel „pui de om gingaș și fragil și năzdrăvan”, pe Nicolae Labiș, despre care va scrie în cutremurătorul epitaf „La moartea poetului”: „...Carnea și sângele meu erau solidare cu carnea și sângele lui și îl iubeam și-mi era drag, biologicește drag, ca propriul meu copil.”

Dar înainte de a se petrece acest asasinat, scriitorul Geo Bogza venea cu plăcere să stea de vorbă cu noi, atunci când i se permitea. Cum era conștient că tot ce spunea era controlat și raportat, avea grijă să ne transmită într-o formă indirectă, inteligentă, convingerile sale: „Ca să devii poet, ne-a spus el la chiar prima întâlnire de la facultate, ar trebui să întrunești niște condiții anume: 1. Să fi avut o mare iubire neîmpărtășită; 2. Dar și una tot atât de puternică împărtășită. 3. Să-ți fi murit cineva extrem de drag și apropiat, ceva ireparabil. 4. Și dacă e posibil, să faci și ceva închisoare”, cum de altfel a făcut și el pentru „*Poemul invectivă*”.

Vorbea agale, era sfătos, bun, sentimental, dar impunea prin ținuta-i elegantă și mai ales te țintea cu străfulgerări ale privirii niște ochi misterioși, adânciți sub arcada proeminentă a frunții maiestuoase. Aceste priviri conțineau ceva telepatic, esența unei experiențe tulburătoare, amintiri din trecutul lui năbădăios de avangardist.

Numai cu două luni înaintea asasinării tânărului poet Nicolae Labiș, cei doi au fost împreună în Deltă. O întâlnire simbolică.

În lotcă, printre plauri, sălcii și stufărișuri, scăldați în culorile unui Octombrie unic, ce și-or fi spus cei doi a rămas taina a două profunde spirite de poeți tulburate de îmbrățișarea divină a naturii. Atât țin minte că mi-a povestit poetul Nicolae Labiş la întoarcere despre cât de extaziat devenea Geo Bogza, aproape teatral, vorbind cu Creatorul, urcat pe altarul unei coline și exclamând „Dumnezeule, simț că mor de atâta frumusețe. În acest timp, tovarășul său de drumetrie, ce-i ajungea ca și statură abia până la umăr, înfășurat într-un loden subțire, crispat, mușcat de istorie și devastat, cu „amintirile ciuruite de-atâtea erori”, aștepta,

lângă cherhana, pe malul friguros al apei, în serile cu burniță, lotcile întârziaților pescari, „cătrăniți de-ntuneric”, „venind din destin”. Așa i-a descris, în noaptea de 9 spre 10 octombrie 1956, poetul Nicolae Labiş, în poemul *Baladă*, publicat postum și pe care sigur l-a împărtășit și lui Geo Bogza. Revolta pescarilor din deltă, imaginată atunci de poet ca o premoniție, izbucnește peste scurt timp la Budapesta. Peste două luni, în noaptea de 9 spre 10 decembrie 1956, „pasăre cu clonț de rubin” îi retează definitiv destinul, la numai 21 de ani, celui ce putea să devină alt „puternic și genial poet al neamului”, așa cum l-a definit și Nichita Stănescu.

Trecură peste zece ani de la acea toamnă însângerată, când, în cu totul în alt ceas, a reapărut în existența mea și a lui Aurel Covaci Geo Bogza, poetul cu suflet mare și sensibilitate de copil. Eram deja căsătorită cu Aurel, după pușcărie și alte oprobii, aveam o fetiță de 3 ani, cumpărasem casa de pe str. Gr. Alexandrescu 21 și ne răsfațam poeticește cu Nichita, pe care l-am instalat în fundul curții noastre, în celebrul pod al doamnei Lidia Unania (zisă madam „U”).

Geo Bogza apărea pe poarta verde, părea sfios, mișcându-se cu gingășie, căutând-ne compania. Era atât de fantomatic încât, odată, ne-a surprins, pe mine și pe Gabriela Melinescu (Gabi-fioță, cum o botezase Aurel), așezate la taclale în fundul patului, în camera de la drum, vara, cu ușile date de perete, confesându-se cu amuzament despre un „amor tainic” al maestrului Bogza. Ridicându-ne capetele, am înmărmurit văzându-l pe acesta cum privea impasibil din ușă ca apoi să întrebe de Nichita.

La sărbători, ciocneam împreună șampanie, la care participa și fetița „bobinocară”, Laura. Mie îi plăcea să-mi spună Olga, zicea că acesta ar fi numele ce mi s-ar potrivi.

Părea delicat și indulgent cu doamnele, dar nu era așa. Pe unele nu le cruța, așa cum s-a întâmplat cu proaspăta soție „de conveniență”, care-i acaparase un prieten drag. Întâlnind-o pentru prima oară, la noi, în casă, voluptuoasă, înțolită, pe fata lumânărului din Huși, fostă activistă ajunsă mare doamnă, Geo Bogza s-a prefăcut a-i admira

cerceii majestuoși și brusc și-a adus aminte niște versuri de pe vremuri pe care i le-a recitat candid: „Te cunosc după cercei/Că ești damă de bordel. Ca apoi, să-i propună lui Aurel Covaci să-l însoțească la o plimbare până la Herăstrău, întorcând cu eleganță spatele cucoanei dubioase.

Făcea zilnic aceste lungi plimbări din Piața Lahovary, pe Aviatorilor și apoi în parcul Herăstrău, ocolind lacul. I le recomandasese medicul ca o terapie împotriva sâcâitoarelor dureri de coloană. Aurel îl însoțea, dar era dificil. Poetul îl vroia ca un fel de martor, rezoner al trăirilor sale, reverii bogziene, în fața frumuseții naturii pe care parcul o oferea în toate anotimpurile.

În 1967, Geo Bogza a făcut o călătorie în America. Ne-a scris mai multe vederi de acolo, nouă și lui Nichita.

După ce Nichita și Gabriela s-au mutat „la casa lor” pe Romancierilor, la începutul anilor 70, ne-am văzut mai rar.

A revenit după ce Nichita s-a mutat în Piața Amzei. Nichita Stănescu îl respecta și-l iubea. I-a dedicat poezii, iar academicianul Geo Bogza i-a fost un sprijin discret în luptele literare.

Geo Bogza, în acei îndelungi ani de dictatură ceaușistă, a constituit o prezență incomodă, greu de manipulat sau marginalizat. Era membru al Academiei Române, cuvântul și gesturile sale aveau greutate și rezonanță. Din această cauză a fost aproape în permanență supravegheat de Securitate, urmărit informativ, cu nume de cod „BĂTRÂNUL” și interceptându-i-se convorbirile telefonice.

*

Voi transcrie doar câteva din notele ce-l semnalează pe poetul Geo Bogza, în arhiva parțială, ajunsă la CNCAS, adunată haotic în câteva zeci de volume și care se constituie în „Fondul Documentar” informativ „Creația Literară.” Le consemnez pe baza atestului de cercetător la arhivele CNCAS, obținut de la instituția „Avocatul Poporului”. De exemplu:

În Vol. 17, se află reproduse parțial interceptările telefonice ale discuțiilor dintre „BĂTRÂNUL” și vărul său Radu Popescu

din anii 1972, 1974-76, 197, 1980-82, 1986-89 (Post 24/43);

1980 Înregistrări telefonice ale discuțiilor cu Radu Tudoran.

Înregistrări telefonice cu sora sa Lenuța despre Gogu Rădulescu.

Alte documente:

1974 Notă informativă: „Geo Bogza nu a venit la întâlnirea conducerii de partid de la Neptun. A refuzat, spunând că nu poate fi prezent datorită ținutei sumare în care se găsea”.

1978 Notă informativă, sursa „Sanda”, despre colocviul de poezie de la Iași și discursul lui Geo Bogza.

1980 Raport despre Editura Kriterion unde Geo Bogza intenționa să publice.

1982 Notă informativă despre ce a zis Geo Bogza despre situația precară a culturii: „Ceea ce se întâmplă este de o grozăvie excepțională și cu atât mai trist întrucât a izvorât din creiere nefaste”.

1986 Nota informativă. Sursa „Dan Pârvan” despre Tableta lui Geo Bogza din „România Literară” - 31 iulie 1986, în care cuvântul „borțoașă” care „mai mult e decât altul înjosește neamul omenesc” cu referire la obligativitatea de a avea copii în orice condiții.

1986 Notă despre Geo Bogza la Festivalul Țărilor Dunărene. Smerderevo, Jugoslavia, unde G.B. ia cuvântul și premiul „Cheia de Aur”.

1987 Notă: Geo Bogza împreună cu G. Ivașcu, V. Kazar și Brăduț Covaliu au refuzat participarea la Congresul al 5-lea al educației și culturii socialiste din 31 iulie 1987.

1988 Securitatea Municipiului București îi întocmește lui G.B. o nouă fișă personală cu date biografice și diverse atitudini de nesupunere.

1988 Tabel cu grupul de „vechi activiști cu tendință democratică care nu se mai angajează politic în ce scriu: Geo Bogza, Eugen Jebeleanu și Geo Dumitrescu.